

14

AUSPICIO S. SANCTÆ TRIADOS'.
DISPUTATIO PHILOSOPHICA

De

C A U S A M A
T E R I A L I

Quam.

*Approbatione & consensu Venerandæ Facult. Philosophi-
cæ, in inclyta & Regiâ Universitate CHRISTI-
NÆ, quæ Abogia Fennorum est, placide
eventilandam exhibet.*

M. PETRUS J. HELLENIUS
Arosiâ-VVestmannus, S.S. Theol. Studiosus,

Respondente,

D. ABRAHAMO G. THAVVONIO
Pol. Studioſo & S. R. M. tis. Stipend.

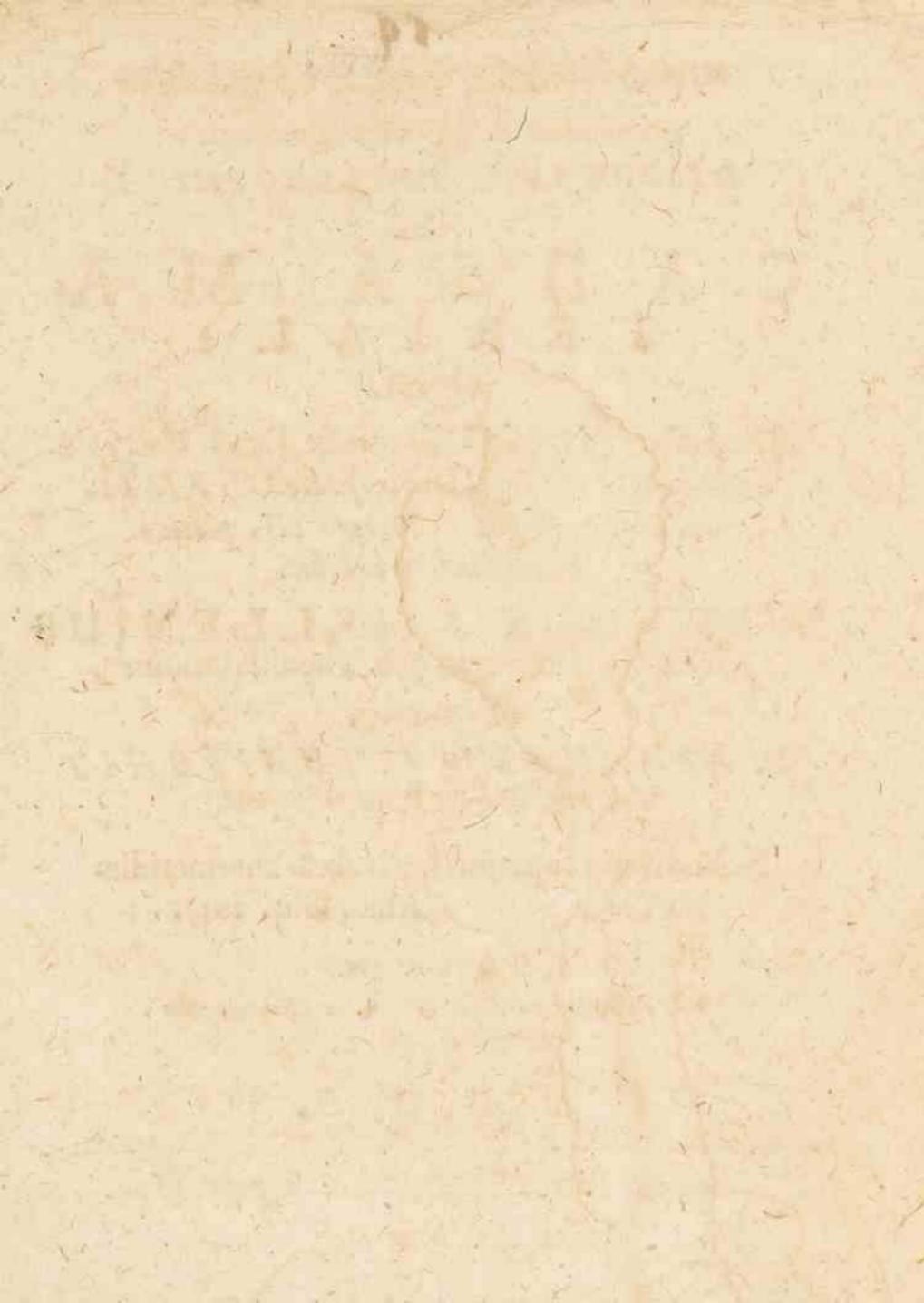
In Auditorio superiori horis ab 8. antemeridia-
nis die Anno Chr. 1645.

Scal. Exerc. 308.

Sicut ex lapidum collisione ignis: ita ex disceptationibus
veritas elicetur.

A B O Æ,

Excudebat Petrus Wald/ Acad. Typogr. 1644.

SECTIO PRIMA.

NATURA ET ESSEN-
TIA MATERIAE.
^{De}

THES. I.

Verè dicunt Philosophi quod Naturam & Essen-
tiam alicujus rei investigaturi, in ejusdem defi-
nitione sive orationem definitivam, inquirant: hæc
enim ex planat Quidditatem rei, i. e. Essentiam ap-
prehensam in partibus essentialibus.

II. Definitionem v. faciunt duplificem. Nominalē & Realem, quarum illa definiti. 1. Notationem sive originem. 2. Homonymiam sive ambi-
guitatem. 3. Synonymiam sive æquipollentiam ex-
ponit: hæc rationem, per quam intellectus ad ejus-
dem principia formalia refertur, ostendit.

III. Nos itaq; Quidditatem Materiæ inquisitu-
ri, à Definitione ejusdem Nominali Exordium duca-
mus: Igitur ratione impositionis, Materia dicta est
à Matre, Notatione ab adjuncto simili officio de-
ducta: Ut enim Mater in generatione animalium, se-
men intra se concipiendo illudq; fovendo, passivè sese ha-
bet; ita Materiæ in generatione corporum, sustentan-
do, & intra se retinendo formam, variasq; ejusdem di-
spositiones admittendo, passive concurrit.

IV. Ratione Homonymias, Materia vocabulum multipliciter accipitur. I. Generalissime ad significandum omnia ea, quæ abstrahunt à Materia Physica, modo similitudine aliqua cum ea convenienter, quatenus nimirum aliquid potentiae involvunt, quæ adveniente actu perfici & determinari possit. Sic Genus dicitur Materia, in quantum tantumquam potentia, à superveniente actu, nempe differentiā ad certam speciem restringi potest.

V. Hinc enata est vulgaris distinctio Materie, in Materia In Qua, Ex Qua, & Circa Quam. Materia in Qua, est subjectum in quo quid sit & existit: Sic paries quatenus est subjectum albedinis dicitur ejusdem materia Stellæ Lucis, Cœlum quantitatis, in Summa. Quicquid est susceptivum alicujus formæ, sive illa sit substantialis, sive accidentalis, quantumcunq; non sit Materia, ex qua aliquid componitur, id Materia in qua dicitur,

VI. Materia Circa quam, Est idem quod objectum alicujus potentiae vel scientiæ, circa quod versatur tanquam suam Materia, sic materia auditus est sonus, gustus sapor, tactus qualitas tactilis, imò nec ipse Deus hoc modo nomen materiæ effugiet, cum sit objectum, in quo facultas intelligendi occupetur.

VII. Pressius igitur accipitur materia, dum hoc nomine materia ex qua notatur, quo ejus causalitas demonstratur. Sic ex corio fit calce, ex paño vestis. No

Notandum tamen vocem Materiæ acceptam hoc modo, iterum ambiguam, sumpta enim strictè, Materiam saltem corporum significat, quæ substantiæ voce communiter accepta, substantia est. Latius vero accepta, præscindit ab esse Substantiæ & Accidentiæ, Essentialem quandam partem intrinsecam, quæ determinari, limitari ac perfici, ab aliqua forma possit, notans.

I X. Hinc oppido elucescit, quod prædictæ distinctiones, sint nō reales, sed Nominales, variam vocis acceptiori em materiae indicantes. Nam materia in qua, non est propriè sic dicta materia, quia Materiæ habitudo ad suum Materiatum est intrinseca & essentialis, sed materia in qua, ad id quod in se recipit, involvit habitudinem extrinsecam & non Essentiæ; quæ igitur fiat quod propriè nomen Materiæ mereatur? Idem de materia circa quam concludere fas esto. Videlatur Arm. de bello visu.

X. Synonymia v. seu termini equipollentes Materiæ sunt, quando Græcis HYLE dicitur quæ vox sylvam etiam notat. Ut enim sylva ligna varijs adificijs idonea, suppeditat, ita materia varijs formis perficiens se submittit. Sic aurum, Materia, recipit formam annuli, patinæ, cochlearis &c. 2. dicitur H Y POCHEIMENON subiectum in respectu ad formam cui subjicitur. 3. dicitur Elementum, cuius rationem A-

*Aristoteles lib. 5. Metaph. q. 3. per esse ex alio explicat,
quæ phrasis strictè accepta, soli materiæ appropriatur.*

*XI. Explicata Definitione Nominali, Realis
nunc perlustranda restat, quæ cum duobus conceptibus
convenientiæ vñ. & differentiæ, absolvatur, ideo
prior ille nobis primò inquirendus est.*

*XII. Duplici v. via Philosophi utuntur in Gene-
ris notione in Vestiganda: quarum prior Compositi-
va, per aggregationem prædicatorum Essentialium,
quæ definito competunt, illam demonstrat; altera divi-
siva, ponendo remotum quoddam prædicatum Essentia-
le, adhibitis inferioribus distinctionibus, & eò usq; pro-
grediendo, donec conceptum illum genericum indaga-
re queat.*

*XIII. Posteriorem incessuri, supponimus Mate-
riam, omni; o propriè sic dictam, esse Ens & quidem
Actuale, prius inde patet: quia concipientes Mate-
riam talem rem concipimus, quæ intrinsecè consti-
tuit Materiatum constituere v. cum actio quædam
sit, à certâ quâdam essentiâ proveniens, cuius indicium
semper habetur, ideo illam merito jure, Entium numero
annumeramus. Impossibile enim est & ne fingi
potest, quomodo illud operetur quod non est. La-
sterius licet priori demonstretur, hoc tamen insuper
confirmatur, quia Materia, de Physica sermo insi-
titur, est principium constituens & componens
cum*

cum forma corpus, quarum unione mutua Essentia corporum composita consiat. Si itaq. materia res quædam latens esset in causis quomodo particulariter influeret in esse Materiati? Non entis nullæ affectiones nullæ effectiones! Quomodo corpora composita dicerentur, si altera pars componens e causis emersa non esset? nihil enim potest componi, nisi ex ijs quæ actu in illo sunt, quum vox componi utriusq; partis existentiam & positionem connotet.

XIV. Posita Entitate Actuali ipsius materiae, Quæritur an ad esse substantiæ vel Accidentis, restricta & limitata sit. Verum rectè respondetur. Materiam præcisè & in sua generalitate sumptam, utriusq; rationem communitate sua transcendere, pro diversa namq; rerum, quarum materia est, natura & constitutione, substantiæ vel Accidentis rationem assumit.

XV. Ad classem causarum itaq; revocanda venit, eiq; locum ibidem assignamus, quia ab ejus influxu materiatum dependet, habet enim esse à Materia fluens & participatum quod ad rationem cause requiritur.

XVI. Hoc tamen notandum causas in duplice discrimine esse quædam enim sunt Internæ, quædam Externæ. Internæ sunt quæ intra Essentiam effecti manentes, ilud intrinsecè constituunt. Externæ sunt quæ extra essentiam sunt effecti ejusq; constitutionem nō in-

gre-

grediuntur. Materia itaq; Causa Interna est: quia est principium causale intrisecum Materiato.

XVII. Habito itaq; vero Genere talem ejusdem constituimus definitionem. Materia est Causa Interna, ex qua res est.

XVIII. Genus hujus definitionis est Causa Interna, quo prius explicato, verba differentiam, & distinctionem Formalem ejusdem explanantia, paucis delibemus. Sunt autem 4. illa ex Qua res est, quibus aperte a ceteris causis distinguitur, & tacite ejus causalitas innuitur.

XIX. Sciendum itaq; 1. Variam vocis hujus acceptationem ex Qua esse, notat enim quandoq; præter influxum materialem, quemvis influxum causalem, ut pote, influxum effectivum sive causam efficientem, sic filij dicuntur esse ex Patre & Matre, pugna ex concilio. 2. Formalem, sic ex forma & materia dicitur esse compositum. 3. Significat Finalem, ut ex intentione eruditioris dicuntur orta studia, ex intentione divitiarum mercatura. 4. Præterea partes dicuntur, ex toto esse per resolutionem, quomodo lapides dicuntur esse ex domo diruta, & rudera alicujus ædificij, dicuntur esse ex ædificio devastato. 5. Terminus ad quem, dicitur esse ex Termino à quo; Sic ex puerō fit juvenis, ex juvene senex. 6. Species etiam quandoq; termino ex significatur; sic dicimus

*bovem esse ex Genere quadrupedum, avem ex genere
avium: Subiectum etiam hac voce denotatur, sic di-
cimus aurum è visceribus terræ eratum... 7. Famo-
sissima v. est ejusdem vocis significatio prius indigita-
ta, soli materiæ tanquam ejusdem nota appro-
priata...*

*XX. Per vocabulum rei in definitione intelligitur
compositum, per quod Materia definitur, hujus enim
respectu causalitatem suam exercet; nihil enim præ-
ter illud, nomen Materiati meretur, unde illud per
intrinsecam constitutionem solum causat.*

XXI. Hinc facile patet, ut in superioribus tacitum.

*1. Deum nec posse esse Materia, vel ex Materia
componi, non potest esse Materia: sic enim compo-
nibilis esset cum forma, quod contra summam ipsius
simplicitatem esset. Nec potest ex Materia compo-
ni: Sic primo actus purissimus non esset expers o-
mnis potentiae passivæ, quum Materia substernatur for-
ma tanquam ejus receptaculum, Et proinde semper
potentiam passivam includat: recipere enim est
passio. 2. Non Ens independens, quia à partibus,
Materia & forma Essentiam absolvantibus, penderet,
qua omnia quoniam absurditatem præ se ferant, ideo
assertio basce positiones inducens, merito rejicienda...*

*XXII. Neq; Angelos modum compositionis
hunc admittere id enim 1. pateret ex aliqua eorundem*

*operatione, vel alia re indicium enim essentiae sunt
actus. 2. Quantitem poneret in illis, etiam pro-
pter eandem, certo cuidam spacio locali commen-
suratos efficeret, unde extensio quædam & positio partium ex-
tra partes insequeretur, quod eorum penetrationem
prohiberet, quæ omnia in rectæ rationis momenta cum
impingant, ideo merito negantur. Nec 3. Formas
saliter componi, quia sic mutua ejus cum Materia.
PERICHORESIS & immeatio tolleretur, ob Quan-
titatem per naturalem quandam emanationem, à Ma-
teria Physica resultantem.*

XXXIII. Relinquitur igitur proprie illud & ve-
re Materiam habere. 1. Quod formam habet.
2. Quod quantum est. 3. Quod è partibus reali-
ter distinctis, ijsq; Physice Essentialibus est coagmen-
tatum. Nam cætera omnia, in tantum Materi-
am dicuntur habere, in quantum illi quod vere &
propriè tale est, assimilantur.

Per vocabulum *Est*, modus causalitatis Materi-
alis exprimitur, & proinde vox illa sumenda est, cum
quadam ampliatione, ut fieri etiam includat: Nam
Materia primo concurredit ad constitutionem Materiati
in fieri ejus, eo ipso quod sustentet generationem &
patiatur formam secum propagari. 2. In facto esse, in-
trinsecè & Essentialiter cum forma constituendo com-
positum quod exsequitur subiectiendo se ipsam per unio-
nem coadunatæ formæ.

SECTIO SECUNDA.

DIVISIONE MATERIÆ.^{De}

I. Absoluta itaq; prima Sectione hujus disputatio-
nis ad alteram nunc progrediamur, quam varios divi-
sionum modos, nobis explanaturam in frontispicio præ-
misimus.

II. Dividitur Materia præterea in Materiam
compositionis & materiam constitutionis; illa di-
citur Materia coexistens, ex qua Materia est
constitutum hæc, præexistens ex qua Materia-
tu n est constituendum..

III. Dividitur ergo Materia I. In sensilem &
intelligibilem: sensibilis est, quæ sensibus percipi-
tur, aut sensibilibus accidentibus est prædicta; Sic
semina Materia rerum generandarum in Physicis sunt
Materiæ sensiles eò quod certis & definitis accidenti-
bus sensus incurruunt.

IV. Materia intelligibilis est, & dicitur, quæ
sensuum beneficio non perficitur, sed requirit so-
lum intellectus operationem, ut percipiatur. Sic
intelligibilem Materia habet syllogismus itemq; res
Mathematicæ, ut Triangulum, Quadrangulum, &c.
Dicitur a. intelligibilis quia refertur ad intelle-
ctum, & ordinatur ad ejus cognitionem vide Ch.
Scheib lib. i. cap. 22. n. 210. item Scharf. Theor.-trans.
Disp. 10. App. m. Tbes. 14: 15. B 2 5. De-

V. Deinde Materia est Immanens vel Transiens. Immanens est quæ totam Essentia suæ naturam & integratatem retinet, illamq; id constitutionem compositi tanquam partem Essentialem confert, sic cumrum est Materia annuli, & statu, & corpus organicum hominis.

VI. Notanter dicitur, quod naturam & operationem Essentiæ suæ retineat. H. e. secundum easdem actionem & speciem, maneat in composito, aliud est. Coloniensibus dupli modo Materiam immanere in Materia intelligere possumus. Ut, Materia Immanens dicatur quæ intrinsecè concurrendo ad constitutionem essentiæ rei Materiae, in illa permanet. Sic enim omnis Materia est Immanens, quum ex ea partialiter Essentia Effecti dependeat. Altero modo Immanens Materia dicitur, quæ non transit ex esse suo, in esse aliud secundum quod maneat in composito, & hac acceptione contradistinguitur transiunti materiae.

VII. Hinc non difficile colligere est, Quid sit Materia transiens nempe ea quæ in productione effecti ita mutatur, ut aliam formam induat, talis materia est semen quod in Generatione corporis ita transmutatur, ut juxta proprium suum Essere intra Essentiam compositi non reperiatur.

VIII. Ratione ordinis materia dividitur in Remo-

motam & Propinquam.. Illa est quæ alijs inter
venientibus constituit compositum, sic Elementa
sunt materia Remota, metallorum: causant enim me-
diane precipitum quicunque materia metalla, argento vivo, sul-
phure & Mercurio, sanguis & semen hominis, quia
per aliud intercedens medium ad perficiendum homi-
nem concurrunt.

IX. Potest a. Remota hæc materia dispesci in
Remotissimam Remotiorem & Remotam, prout
multitudo Causarum materialium diversa habitudine
se responsive datur, hac saltem adhibita observa-
tione, Causas quo longius distent ab Effecto, eò
minus causandi rationem participare quod indu-
ctione exemplorum probat Scharfius.

X. Causa propinqua est quæ proxime ad rem
aliquam exercet causalitatem Materialem, sic ho-
mini propinqua materia sunt caro & osa, quia proxi-
mè constitutionem materiali attirunt.

XI. Dividunt præterea Physici materiam in Sim-
plicem & Compositam.. Simplicem definiunt
cujus constitutionem nulla ingreditur forma; ut est
materia cœli, Elementorum.. Horum enim corporum
Simplicium propria materia nuda puraq; est, omni
carens mistione, omni concretione..

XII. Composita cujus Essentiam tam materia,
quam forma ingreditur, ut materia hominis, Equi, ar-

*arboris. Et c. corporum enim compositorum Materia
sui complexu unam vel plures Formas, prout magis
minusq; composita sunt, continet. Unde hæc Mate-
ria integrum corpus est, rationem tamen materiæ in-
duens in quantum subiicitur formæ specificæ cum
qua certam & definitam speciem Mundi absolvit vid.
Sperl. inst. phys. lib. 1. cap. 2. verum quum hæc Di-
visio Physicæ sit indaginis, ideo ejus mentione
contenti uberiori discursu supercedemus.*

S E C T I O T E R T I A.

C A N O N I B U S.

I. Unius rei potest esse una Materia aut plu-
res: *ut poculi aurei, verum aurum vel aliqua portio-
ne æris argenti & stanni mixtum...*

II. Si materia est materiatum esse potest, &
contra, *ut farinam habeo. E. possum pinsere panem...*
Non habeo ferrum & non possum cudere cultrum...

III. Remota materia per manente, remove-
tur ipsum materiatum. *Et hoc posito ponitur Ma-
teria permanens. Ut lignum non est, & neq; men-
sa lignea...*

IV. Posito effecto materiato transeunte, ne-
cessere est materiam in ipsam præcessisse.

s. Qua-

- V. Qualis est materia, tale etiam materia-
tum. *Qualis enim causa, talis effectus.*
- VI. Diversæ materiæ variant rerum digni-
tatem.
- VII. Cui tribuitur materia, eidem partes, pro-
prietates & adjuncta materiæ tribuuntur.
- VIII. Unum & idem potest habere rationem
materiæ & efficientis diverso respectu.
- IX. Materia est prior forma.
- X. Materia dat entitatem composito confusè.
- XI. Materia est in formis.
- XII. Materia non agit.

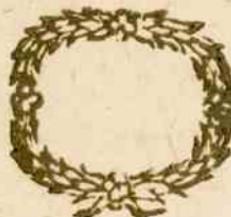
QUÆSTIONES.

AN Materia informetur à formâ informatio-
ne accidentalî? *Aff.*

An Materia existat duratione aeterna, an vero
eternâ? *Aff. post. Neg. prius.*

An Materia sit Ens Necessarium? *Neg.*

An Materia sit Ens completum? *Neg.*

Exquisitâ eruditione simul & concinnâ morum
suavitate

Eximiè inclarescenti
Iuveni-Viro

D. M. PETRO HELLENIO

Præsentis Disputationis Authori & Præsidi ac-
curatissimo, amico meo sincerè dilect. Deca-
stico hoc animitus gratulabar..

Materies cui non fuerit perspecta; nec ipsa
Noscere perfectè materiata potest.

Externis sed non capitur bene sensibus illarum
Interius divæ hanc pendere mentis opus.

Quamcumq[ue] rimaris studio perdocte Magister
Materies laudis ampla tibi inde reddit.

Sic generabilis est; erit incorruptibilisq[ue];
Materies laudis prima, secunda eadem.

Macle animo, H E L L E N I, rectâ sic itur ad alta.
Spem de te ceptam Rem satis esse probas.

Plus quâni ex tempore
MICHAEL O. WEXIONIUS,
Pol. & Hist. Prof. P.

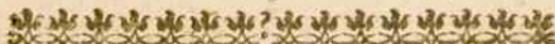
CLara quidem virtus, multum dilecta Magister,
Nec minor è Musis gloria, crede mihi.
Hesperus est inter nitidissima lumina splendens:
Clarus es ingenio, clarus & eloquio.

Quod

Quod equidem præsens discursus monstrat abunde
Ingenij plenus: Livide Mome lite.
Fac pergas alaci curâ; sic præmia mille,
Divitiasq; sophum non sine laude feres².

Prestantissimo & Clarissimo Viro-Iuveni
Dn. M. PETRO HELLENIO
de Materia pulcherrimè differenti, hono-
ris & amoris ergò gratulabundus apposuit.

GEORGIUS ALANUS
Phys. & Bot. Professor.

Claritate, doctrina & Humanitate conspicuo,

D. M. PETRO HELLENIO
S. S. Theol. Studioso impigerissimo, harum
Thesium authori & propugnatori dexterri-
mo, amico suo sincero dilecto.

M
Enstua sublimis, sublimia celsaq; tractat,
HELENI, nodos difficilesq; secat.
Quæ sit Materies rerum quæ corpore constant,
Inquirit promptè vena benigna tua.
Laudo coratus simulac tibi prospera quæq;
Dum scandis cathedram compreco*r* ingenuè,
Præsidis ut valeas perdoí i munere fungi
Dignè propugnans themata doctiua. a

Sic tibi surget honor, splendor quoque nominis ingens,
Nomine sic clarus, regis Magister eris.

Moris, amoris & honoris ergo
L.mque, apposuit

NICOLAUS LAUR. NTCOP.

AD
Eximia Eruditione Clarissimum solertissimisque vir-
tutibus Exornatissimum consummatissimumque.

Dr.. PRÆSIDEM, fautorem necessarium
fratremque; suum cordicitus veneran-
dum atque; colendum.

UT ET

Præstantissimum & Eruditissimum.

Dr.. RESPONDENTE M, amicum,
iidem ac fautorem honorandum.

Prophponemas.

PRæsidi, ut applaudam, Claro, mihi suffice Carmen,
Dulcis Terpsichore, s^avasonante modo:
Causa triplex menti syadet, Præclare Mag. ster.,
Pectoris, ò per quam portio chara, mei,
Ut si quas vires indulserit alma Minerva.

Jam tibi præcipue Carmine grater ovans.
Prima est verus amor, quo temet prosequor, unde
Eximios natus diligo valde tuos.

Hinc merita ista, quibus tibi me devinxeris, ampla,
Altera causa cluent. Tertia materia est,

Con-

Consilio in cathedram maturo quam modō profers.
Utpote quæ doctis', nomine materiæ,
Sola venit. Triplici de causa hæc, numen, ut, **oro**,
Præsidio faveat, præsideatq; tuo,
Trinum! Præterea benedicat porrò tuisq;
Cunctis eximijs atq; pijs studijs!
Organon ut has aptum frugiq; Lyccis'
Electo Christi proticuumq; gregi!
Intercā valeas fautor fraterq; colende!
Ut præfens, absens sic maneamq; tuus!
Te nec præteream, fautor dilecte **I H A V O N I**,
Certamen, claro qui duce, gnarus inis,
Sic similis simili gaudet! tibi gratulor ergo,
ex animoq; tibi prospera cuncta precor!.

*Revaliam abituriens occupatissimus
sed libentiss. scrib.*

M. PETRUS LIDENIUS
Sch. Rev. vocatus Rector.

Præstantissimo ac Clarissimo Iuveni-Viro
Dn. M. PETRO HELLENIO,
amicō & fautori suo plurimū honorando de Ma-
teria eruditè disputanti.

A Onij proles, Helleni clare Magister
Cyrrhæis in castris per vigili studio,
Fortiter & felix militasti, cinelus honore,
Condigno celso judicioq; tuo.
Jam Cathedram scandis, Helleni & disseris apte
Arcto de nodo hoc, indole materiæ.

In

In cæptum pulchrum & studium grator tibi; male;
Et splendor charæsic patriæ fueris.

L. mꝝ,

Moris amoris & honoris ergo apposuit.

LAURENTIUS I. FOLKERNIUS.

Ad Clarissimum Juvenem-Virum.

Dn. M. PETRUM HELL: Amicum
& Fautorem perdilectum, De Causa Materiali
eruditè & feliciter disputantem.

Qui cupit ingenium vegetū, Geniumq; videre,
Inveniet Genium hēc ingeniumq; sagax,
Aonidum decus eximum, Præclare Magister,
Hæc res ingenij est judicijq; tui.
Quæratur quamvis variè, varieq; probetur
Nodos ipse tamen solvis & arte secas.
Hac in Musarum magna cum laude palestra.
Quis te versatum? quisve fuisse negat?
Quis te cultorem cœlestis Theiologiae
Ignoret, Fautor candide & ingenuo.
Hinc fluet Ingenio, Genio quoq; gloria grata.
Sic homini gratus, gratus eris superis.

Ex animo gratulabor

JOHANNES M. ARBOG.

